

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

 Гілея

Науковий вісник

Випуск 153 (№ 2)

Київ – 2020

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації: серія КВ № 22632-12532ПП від 24 квітня 2017 року

Друкуються за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 09 від 27 лютого 2020 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П.,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Кивлюк О. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф.,
член-кор. НАН України (Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Арменія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф.,
член-кор. НАН України (Україна, Київ)
Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія з історичних наук:

Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Мезга М. М., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)
Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сушко О. О., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шаповал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія з філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, проф. (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Дзвінчук Д. І., д-р філос. наук, проф. (Україна, Івано-Франківськ)
Жацько В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жигяко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кущепал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онисько О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Терещиний С. О., д-р філос. наук, доц.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тещлаєв С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Халамендик В. Б., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна колегія з політичних наук:

Андрусини Б. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Андрюкайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент),
(Литва, Маріямполь)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Васильчук С. О., д-р політ. наук, доц. (Україна, Черкаси)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Картунов О. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2020. – Вип. 153 (№ 2). – 520 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ:
ПІДДУБНОГО І.А. ПАРТІЇ, ПАРЛАМЕНТ,
КОРОЛЬ ТА УРЯД. РОЗВИТОК І ВЗАЄМОДІЯ
ЕЛЕМЕНТІВ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ
РУМУНІЇ У 1918-1940 РР., ЧЕРНІВЦІ:
ДРУК ART, 2019, 912 С.**

**REVIEW OF THE MONOGRAPH:
PIDDUBNYI I.A. PARTIES, PARLIAMENT,
KING AND GOVERNMENT. DEVELOPMENT
AND MUTUAL INFLUENCE OF ELEMENTS
OF THE POLITICAL SYSTEM OF ROMANIA:
1918-1940., CHERNIVTSI: DRUK ART,
2019, 912 P.**

Новосьолов О. В.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри
готельно-ресторанної та курортної справи,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
(Україна, Івано-Франківськ),
e-mail: novosiolov.alex@gmail.com

Novosiolov A. V.,

PhD in World History, Associate Professor of the
Department of Hotel, Restaurant and Resort Business,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ukraine, Ivano-Frankivsk),
e-mail: novosiolov.alex@gmail.com

Період між двома світовими війнами був досить строкатим для всього світу, що було пов'язано з потрясіннями в економічній, соціальній, культурній та гуманітарній сферах. Іншими словами, у міжвоєнний період Європа намагалася оговтатися від руйнівних наслідків Першої світової війни. Значні зміни відбулися й в політичній сфері. Нову політичну карту Центрально-Східної Європи, і долю її народів визначали переможці в Першій світовій під час роботи Паризької мирної конференції. За наслідками війни Румунія не лише опинилася у таборі переможців, але й збільшила свої території у тричі, що дало підстави розвитку ідеї «Великої Румунії». Період між 1918 – 1939 рр. був часом найбільшого розширення кордонів королівства. Відповідно відбувалися зміни й в політичній системі країни. Проблема актуалізується у зв'язку із входженням до складу Румунії й українських етнічних територій. Саме тому вважаємо, що монографія І. А. Піддубного «Партії, парламент, король та уряд. Розвиток і взаємодія елементів політичної системи Румунії у 1918-1940 рр.» є актуальною оскільки висвітлює питання еволюції елементів політичної системи Румунії та їх взаємодія в міжвоєнний період. На користь автора промовляє той

факт, що дана проблематика, саме у такому ключі майже не розробляється в українській історичній науці. Крім того значний масив румунських архівних матеріалів та історіографії, які представлені у монографії значущим корпусом джерел, майже не відомий українським історикам. Надзвичайно позитивним є те, що дослідник змінює методологічні підходи щодо вивчення історії Румунії міжвоєнного періоду, оскільки незважаючи на значний поступ сучасної української науки, все ж методи та підходи до даного питання залишаються застарілими та анахронічними. Скажімо, ігноруються такі важливі аспекти як участь Румунії в діяльності «Малої Антанти», применшується діяльність румунської зовнішньо-дипломатичної служби, досить схематично (а подекуди, взагалі в руслі марксистської методології) висвітлюються питання виникнення, розвитку та діяльності право радикальних організацій Румунії. Тому поділяємо позицію І. А. Піддубного, який використовуючи історіографічний доробок української та зарубіжної науки, надзвичайно потужну джерельну базу національних і румунських архівів, застосовуючи теоретико-методологічний досвід минулого та інновації сьогодення, у своїй монографії зумів розширити неупереджене, комплексне, багатовекторне й різнопланове вивчення суспільно-політичних та соціально-економічних процесів міжвоєнної Румунії.

Цілковито погоджуємося з твердженням автора монографії, що особливістю політичної системи Королівства Румунія у міжвоєнний період є поєднання нових та старих елементів й об'єднань, що з'явилися в політичному житті країни після війни, що призвело до включення в політичне життя країни нових політичних діячів та рухів. Головною рисою, яка поєднувала старе та нове політичне життя, стала олігархічна система, що дозволяє говорити про актуальність вивчення розглядуваної теми для розуміння послідовності змін політичної системи, коли виникає потреба модернізації з використанням традиційних засобів. Пошук варіантів не тільки модернізації, але повної зміни формату політичної системи може здійснюватися на основі наявного широкого матеріалу, що стосується досвіду політичного життя. Проте в умовах олігархічної системи, яка була характерна для Румунії 20-30-х рр. ХХ ст., й утворення королівської камарильї в 1930-х рр. стало причиною пошуку впливу на парламент та поступового зведення його ролі до допоміжної установи для прийняття законів. Останнє повною мірою було реалізоване в 1939-1940 рр. під час діяльності парламенту періоду королівської диктатури.

Матеріал монографії викладено у семи розділах. Вважаємо, що саме така структура є чіткою й цілісною, й надає змогу зрозуміти політичні процеси у Румунії міжвоєнного періоду.

У вступі розкрито актуальність теми, мета і завдання. Не викликає принципівих заперечень обґрунтування наукової новизни, яка визначається тим, що в монографії розглядається актуальна проблема становлення і розвитку політичної системи у Румунії, утвореній у результаті об'єднання територій, що входили до різних держав і мали різний ступінь політичного розвитку та політичної свободи. Автором зроблено спробу дослідити функціонування системи в нових політичних умовах.

Загалом політична система Королівства Румунія в зазначений період відома поєднанням нових та старих елементів, що з'явилися в політичному житті країни після війни й об'єднання, і стала результатом включення в політичне життя країни нових політичних діячів. Головною рисою, яка поєднувала старе та нове політичне життя, стала олігархічна система, що дозволяє говорити про актуальність вивчення розглядуваної теми для розуміння послідовності змін політичної системи, коли виникає потреба модернізації з використанням традиційних засобів. Пошук варіантів не тільки модернізації, але повної зміни формату політичної системи може здійснюватися на основі наявного широкого матеріалу, що стосується досвіду політичного життя.

Варто погодитися із автором у тому, що мета роботи полягає у комплексному дослідженні історичних документів і матеріалів та у всебічному аналізі процесу розвитку політичної системи Румунії та взаємодії її елементів у період між двома світовими війнами.

Практичне значення результатів дослідження І. А. Піддубного полягає в тому, що теоретичні узагальнення та висновки запропоновані у праці дають можливість їх використання при написанні узагальнюючих робіт та при читанні нормативних і спеціальних курсів з історії Румунії. Також матеріал може слугувати основою для створення експозицій музеїв краєзнавчого й історичного профілю за досліджуваною тематикою.

Основний фактологічний матеріал рецензованої монографії представлено у першому – сьомому розділах. У першому розділі «Історіографія, джерельна база та методологічні засади дослідження» розглядаються питання історіографії історії політичного життя міжвоєнної Румунії. Також аналізується джерельна база дослідження та методологічні засади.

Другий розділ монографії висвітлює процес «Формування території «Великої Румунії» та ставлення міжнародної спільноти». Автор реконструює військово-політичний процес творення «Великої Румунії» у період Першої світової війни та затвердження її кордонів на Паризькій мирній конференції. Дослідник констатує, що приєднання території Бессарабії до Румунії, доля Буковини в роки Першої світової війни та в період розпаду Австро-Угорщини, та територія Трансильванії наприкінці XIX ст. – в перших десятиліттях XX ст., стали те-

риторіально-політичними чинниками формування «Великої Румунії».

Третій розділ монографії «Буржуазні політичні партії та парламент» присвячений аналізу партійно-парламентського життя міжвоєнної Румунії. І. А. Піддубний зауважує, що фактично в повоєнній Румунії зміни структурували багатопартійну систему, в якій були представлені і масові, що можна вважати зверненням уваги на народ як учасника політичних процесів, так і напівмасові та кадрові партії, що демонстрували існування певних політичних ідей, підтриманих незначним колом прихильників.

Іншою проблемою політичного життя стало завоювання політичними партіями простору для діяльності, оскільки регіональні партії намагалися увійти в загальнодержавне політичне життя. Формування нової політичної системи відбувалося на засадах, де основну роль відіграло поєднання трьох компонентів: монарх – парламент – уряд. Політичні партії в ній займали місце сил, що забезпечували діяльність законодавчої та виконавчої влади. Проте прийти до влади і провести вибори в міжвоєнний період здебільшого партії могли тільки з волі монарха. Для політичної системи Румунії 1920 - 1930-их рр., новим явищем стало застосування загального виборчого права, яке в умовах уніфікації законодавства було модифіковане, давши можливість запровадити мажоритарну виборчу систему. Остання створювала як сприятливі, так і несприятливі умови для закріплення у владі політичної партії чи коаліції політичних партій. Загалом у діючій політичній системі зберігався принцип біпартійності влади, коли дві масові партії буржуазного спрямування по чергово змінювали одна іншу в парламенті.

У четвертому розділі дослідження «Ліві партії Румунії в боротьбі за місце в політичній системі та її зміні» автором зазначається, що в діяльності соціалістів традиційною залишалася їх участь у роботі парламенту, хоча відомі і провальні для соціалістів вибори, як це було в 1922 р. У листопаді 1928 р. соціал-демократи взяли участь у виборах спільно з націонал-цереїстами, продовживши підтримку уряду НЦП в подальшому. Виступи соціалістів у парламенті стосувалися здебільшого соціальних питань, проте на парламентські вибори 1937 р. соціалісти були надзвичайно роз'єднаними організаційно. У період діяльності уряду О. Гоги соціалісти безпідставно розраховували на відновлення демократичного режиму.

Упродовж 1920-х – на початку 1930-х рр. КПР залишалася внаслідок переслідування з боку уряду напівмасовою партією, заснованою на виробничому принципі, що змусило приймати рішення про перетворення її на масову партію, усунення фракційної боротьби. Досягнення єдності партії бачили в реорганізації її керівництва. Початок 1930-х рр. вважали сприятливим для розгортання діяльності на тлі посилення класової боротьби, викликаного економічною кризою. Цей період поглибив розрив між комуністами та соціалістами. Особливої ваги набуло в цей час національне питання.

П'ятий розділ монографії «Праворадикальні партії та рухи в Румунії» розкриває чинники розвитку праворадикальних рухів у Румунії у міжвоєнний період. Автор монографії з'ясовує умови протистояння та взаємодії цих рухів із владою та спроби влади знайти партійно-організаційні альтернативи цих організацій. Вважаємо, що звернення І. А. Піддубного до цього аспекту політичного життя міжвоєнної Румунії є цілком логічним у загальному контексті монографії. Дослідник свідомо уникає компаративну румунських праворадикальних організацій з європейськими. Він ставить собі за мету розкрити особливості організаційного, ідеологічного та партійно-політичного становлення цих рухів саме у Румунії. Цілком погоджуємося з автором, що праворадикальні організації для досягнення своєї мети мусили використовувати парламентсько-партійну демократію. Тому в політичному житті країни відбувалися різного роду і масштабу протистояння: між монархом і партіями право радикального спрямування, між політичними партіями одного спрямування, між політичними партіями різних напрямів.

Розрив відносин влади, уособленої в королі Каролі II, з Легіонерським рухом призвів до пошуку противаги йому в умовах політичної кризи 1937 р. Влада намагалася створити ситуацію, яка б доводила громадськості неспроможність правих сил керувати країною.

У шостому розділі «Інститут королівської влади в Румунії», розглядаються особливості взаємодії та протистояння королівської влади та інших політичних акторів. Слід визнати, що в умовах партійно-парламентської системи монарх був змушений грати на протиріччях, що проявлялися всередині політичних партій, та добиватися потрібних для себе рішень.

Якщо в більшості випадків було досягнуто компроміс короля з лідерами політичних партій, то такого компромісу не відбулося з комуністами та Легіонерським рухом. Неможливість контролювати діяльність політичних партій стала причиною їх заборони королем та створення єдиної офіційної політичної організації з числа колишніх партійних лідерів. Дослідник зазначає, що запровадження авторитарного королівського режиму було протидією Легіонерському руху. В той же час діяльність монарха була спрямована на творення єдиної румунської політичної нації. Проте, слід визнати, що ця діяльність зазнала поразки через відсутність зовнішньополітичних чинників підтримки влади короля в Румунії. Повна концентрація влади та підпорядкування уряду й парламенту, все ж таки, не дозволило королю Каролу II вирішити головне завдання – збереження цілісності країни. Територіальні втрати призвели до зречення короля і чергової заміни політичної системи.

У сьомому розділі «Політична й економічна діяльність урядів Румунії» аналізуються соціально-економічні аспекти розвитку міжвоєнної Румунії. Автор зауважує, що у 20-30-ті рр. XX ст. румунським урядам, які часто змінювалися, доводилося долати значні кризові явища економічного та со-

ціального характеру. Незавершеність соціальних й економічних перетворень, значний дисбаланс розвитку територій та відсутність сталих зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних орієнтирів штовхали Румунію до поглиблення економічної кризи. Тоді як політична криза призвела до втрат територіальних.

Отже вважаємо, що основні наукові положення викладені у монографії І. А. Піддубного «Партії, парламент, король та уряд. Розвиток і взаємодія елементів політичної системи Румунії у 1918-1940 рр.» є фаховими та обґрунтованими, становлять значний науковий інтерес. Фактологічний матеріал є систематизованим та послідовно викладеним, висновкові положення чіткі і логічні, що змушує дослідників по-новому поглянути на еволюцію елементів політичної системи Румунії в міжвоєнний період, особливо на процес утворення «Великої Румунії» як основи наступних змін у політичній системі країни. Тому цілком слушним вважаємо погодитися з твердженням Ю. Н. Харарі: «Історики досліджують минуле не для того, щоб повторити його, а щоб звільнитися від нього. Вивчення історії спрямоване на ослаблення хватки минулого. Воно дає нам змогу озирнутися на всі боки й почати помічати можливості, які наші попередники не могли уявити чи не хотіли, щоб ми їх уявляли».

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Асад Алиев. Мудрыя изречения, пословицы и поговорки в лексиконе Азербайджанцев Грузии (в конце XIX - начале XX веков). (Мудрий вислів, прислів'я і поговорки у лексиконі Азербайджанців Грузії (в кінці XIX - початку XX століть)	7
Андрейчик Е. В. Охрана материальных недвижимых историко-культурных ценностей в Беларуси в контексте международного сотрудничества (1990-е – начало 2000-х гг.). (Охорона матеріальних нерухомих історико-культурних цінностей в Білорусі в контексті міжнародного співробітництва (1990-е - початок 2000-х рр.)	12
Бірьова О. Ю. Садибні будинки Слобожанщини в добу бароко	17
Бодруг А. В. Развитие украинизма в работе Прерийского центра исследований украинской спадщини	21
Бондаренко П. С. Державний терор в СРСР після Другої світової війни (на прикладі архівно-слідчих справ Цилі Заславської)	25
Вуйко Б. І. Причини відставки генерал-губернатора лівобережної України М. Г. Рєпніна (Волконського): контроверсійність суджень	31
Голик М. М. Категорії військової етики та моральні цінності військовослужбовців ЗСУ в умовах сьогодення	34
Григорук Н. А. Внутрішньополітична ситуація в Російській імперії на початку XX століття	39
Зелінський М. В. Українське питання в політичній публіцистиці Яна Людвіга Поплавського (1854–1908)	43
Казан Е. М., Голячук І. П. Посттравматичний стресовий розлад як загроза для поствоєнного суспільства	48
Качмала В. І. Зміни в розвитку лівобережної України внаслідок Столипінської аграрної реформи	54
Клиніна Т. Пані Держсекретар	60
Коркач Д. А. Гендерні моделі та жіночі стратегії виживання у період трансформацій в Україні у 1990-і роки	66
Костюк Л. В. Трансформація великодної обрядовості Лемків середини XX – початку XXI століття	71
Коцур Г. Міфи та реалії про Кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського: історія та сьогодення	76
Красніцька Г. М. Суспільство і його роль в життєдіяльності людини	82
Лавріненко О. В. Напрями розвитку теоретичної електротехніки в Україні у 60-ті рр. XX ст.	86
Лаврут О. О. Винагорода за учительську працю: досвід Української РСР другої половини XX століття	90
Малик І. Боротьба за розум: особливості військово-патріотичного виховання молоді у так званій «Луганській народній республіці»	96
Мамроцька О. А., Соловей А. О., Ботіка Т. С. Трудовий подвиг жінок України під час евакуації (1939-1945 рр.): історіографія проблеми	101
Марканич Я. В. Історичні аспекти та сучасний стан проблеми рабства в Українському суспільстві	106
Матвієнко Л. В. Особливості формування національних адміністративно-територіальних одиниць на території УСРР	111
Менкеуліцізі. Політика Китаю в Центральній Азії (1992 – 1997 рр.)	117
Нагірняк А. Я. Релігійний туризм як складова туристичної галузі	124
Отземко О. В. Кочовий світ північного Приазов'я II половини XIV–XV ст. За записками мандрівників	128
Панько О. І. Релігійний підхід до гендерної політики	134
Поплавський О. О. Донське козацтво як інструмент експансії Кремля на Українському Донбасі	140
Романенко О. В. Еволюція системи цінностей: історичний розвиток, становлення і трансформація в умовах глобалізації	149
Рудь М. О. Полабо-Слов'янська проблематика у Німецькій історіографії XIX – XX ст.	154
Рябшопка В. О. Місце князів Сангушків серед Магнатсько-Шляхетських родин Волині та Великого Князівства Литовського у XV – середині XVI ст.	161
Сабат П. В. Історія постання єдності ікони Тайної Вечері, слова і дії	166
Сальнікова Н. В. Особливості прагматичних ідей Р. Рорті та Дж. Марголіса у розумінні людського буття	171
Семергей Н. В. Чинники національно-культурного пробудження Українців у другій половині XIX – першій третині XX століття: актуальності новітньої історіографії	176
Сова А. О. Співпраця Івана Боберського з науковим товариством імені Шевченка у 1920–40-х роках	183
Сорока Ю., Щєблюк С. Участь західноукраїнського населення у військових формуваннях на завершальному етапі Другої світової війни	187
Тараненко А. В. Земське вчителство України 1864 – 1917 рр. у працях науковців і публіцистів Російської імперії	193
Терентьєв М. О. Сталінсько-кріпосницькі методи відбудови сільськогосподарського виробництва в Україні (1943-1945 рр.)	197

Ткачук А. П. Співробітництво ЗСУ та НАТО в умовах становлення євроатлантичної інтеграції України у 2000-х рр.	204
Хорошев О. М. Діяльність харківського товариства взаємного страхування майна від вогню в кінці XIX століття	211
Чернікова Н. С. Реструктурування земельної власності південноукраїнського дворянства пореформеної доби	217
Шкабура Я. І. Х. Г. Раковський і Радянсько-Французькі економічні переговори (1926-1927 рр.)	224
Яцків О. Я. Жіночі осередки Францисканства в Галичині у другій половині XIX – на початку XX ст.: історіографія проблеми	228

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Анацька Н. В. Ековіталізм - методологічна засада екологічної освіти	233
Берегова Г. Д. Інтелектуальне пізнання як енергетична взаємодія	238
Великодна Є. М. Філософсько-освітній аналіз медіа-культурних ризиків для здоров'я людини	244
Владленова І. В. Динаміка розвитку науки в нелінійних моделях: нові пошуки духовності, технотронне суспільство	248
Гнатюк Я. С. Синтаксичний аналіз міжкультурної комунікації як культурної предикації	251
Дышкант Т. Н. Этика и современность. (Етика і сучасність)	256
Добродум О. В. Космологические реминисценции в индуистском мировосприятии. (Космологічні ремінісценції в індуїстському світосприйнятті)	261
Дубініна В. О. М. Гайдеггер: аналітика dasein як герменевтичний дискурс	264
Загрійчук І. Д., Титар О. В. Інтегративна роль філософії у сучасному науковому пізнанні	268
Кадиевская И. А., Вraith Г. Я. Роль философии в современном обществе (Роль філософії в сучасному суспільстві)	273
Каранфилова Е. В., Сазонов В. В., Леоненко М. И. Молодёжные субкультуры: социально-философский феномен девиантности. (Молодіжна субкультура: соціально-філософський феномен девіантності)	277
Карпань І. С. Освіта для сталого розвитку як філософська парадигма системних освітніх змін	282
Кутенко О. С. Нова філософія мистецького простору: особливості формування виставкового формату Бієнале в Україні	286
Куций А. М. Соціальний інтелект як предмет філософсько-психологічних досліджень	292
Лавринович О. А. Модернізація суспільства і релігія: модуси взаємодії	296
Лысенкова В. В. Философизация в стратегии перспектив образования. (Філософізація в стратегії перспектив освіти)	303
Литвинчук О. В. Субкультури в молодіжному просторі: соціально-філософський аналіз	308
Маевская Л. Б. Ибн Таймия и Шииты: влияние его учения на Суннитско-Шиитские отношения в прошлом и настоящем. (Ібн Таймія і Шіїти: вплив його вчення на стосунки між Суннітами та Шіїтами у минулому та у сучасний період)	312
Мищенко В. И. В каком мире мы живём, и что есть технотронное общество в будущем человечества. (В якому світі ми живемо, і що є технотронне суспільство у майбутньому людства)	321
Мороз О. В. Світоглядно-релігійне осмислення життєтворчості жінки у поглядах Волинського православного духовенства кінця XIX – початку XX століття	328
Муляр В. І. Феномен гармонії: філософські концепції Платона та Арістотеля	333
Овчаренко Н. М. Антропологічні основи створення метафори: філософія творчого процесу	338
Пасічник О. С. Символіка ініціації в фільмі «Операція «и» та інші пригоди Шурика» (епізод «Напарник»)	343
Потішук О. О., Руденко Т. П. Формування науки в добу античності: соціокультурні засади	347
Рожанская Н. В. Понятие человеческого существования: аналитическое рассмотрение в социально-философском контексте. (Поняття людського існування: аналітичний розгляд в соціально-філософському контексті)	352
Rozova T. V., Sydorenko O. P., Kovalenko O. A. Philosophical comprehension of Ukrainian history in T. Shevchenko's early creative work. (Філософія розвитку історії України в ранній творчості Т. Шевченка)	356
Рябека Є. О. Демократія у Європі: зародження та поширення	361
Семенова А. М. Джерела та сутність раціональності: ретроспектива та перспектива	365
Семчинський К. В. Перспективи примирення в умовах гібридної війни	369
Симоненко С. П. Українська освіта в умовах цифрової трансформації суспільства: вибір стратегії розвитку	374
Старченко Г. Ю. Аспекти викладання спеціалізації «Лікарські рослини і фітотерапія» для іноземних студентів	378
Чалапко В. В. Інформаційна безпека: до питання про сучасне розуміння проблеми	381
Чаплинский В. Богословская структура образования в ВСО ЕХБ. (богословська структура освіти у ВСО ЕХБ)	386
Чорний Р. В. Системогенез та культурогенез національних культур в контексті глобалізаційних процесів	391
Шмиголь М. Ф., Юшкевич Ю. С. Світоглядні основи феномену ідентичності та проблеми її трансформації в сучасному інформаційному суспільстві	396

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Авер'янов С. В. Безпеківі механізми багатостороннього співробітництва в Південно-Східній Азії	400
Авксентьев А. О., Гнатенко П. Г. Новий виборчий кодекс України: моделювання виборів до Харківської міської ради	405
Бадер А. В. Види внутрішньополітичного збройного насилля: термінологічний аналіз	410

Горбенко Н. Ю. Основні підходи до визначення моделей медіатизації політичного дискурсу	415
Житко А. О. Проблематика детермінації феномену популізм: в експертних оцінках західних та вітчизняних дослідників	420
Заславська О. О., Налімова В. В., Посвістак О. А. Особливості політичної свідомості населення України	424
Kazimov Emil Zakir oglu. Contemporary international relations in the context of globalization (Сучасні міжнародні відносини в умовах глобалізації)	431
Кан Ден Сік. Наступление новой эры холодной войны и изменение политической системы в США. (Наступ нової ери холодної війни та змінення політичної системи в США)	435
Ключкович А. Ю. Перехід до демократії в Словаччині: концептуальні аспекти аналізу	439
Кремена В. І. Міжнародний досвід регулювання фінансування політичних партій у забезпеченні процесів демократизації	444
Лісовський В. Інформаційний простір як джерело – детермінант у розв'язанні проблеми кореляції професійної орієнтації молоді України	451
Мамедзаде Наргиз Сабир кызы. Принципы Организации Объединенных Наций и внешняя политика Азербайджанской Республики. (Принципи Організації Об'єднаних Націй і зовнішня політика Азербайджанської Республіки)	457
Мендрін О. В. Національне будівництво та криза ідентичності в країнах центральної та східної Європи: сучасні підходи в політологічних дослідженнях	462
Назарков В. К. Основні причини та аспекти проведення сучасних внутрішньополітичних реформ в країнах Аравійського півострова	466
Роїк Н. Вплив інтелігенції та інтелектуалів на подолання конфліктів пам'ятей між Україною та Польщею (1991-2013)	469
Сапсай А. П. Установи ООН в сучасній «Дипломатії Охорони Здоров'я» Республіки Куба	476
Тимейчук І. М., Бокій В. Г. Роль Великої Британії та Російської Федерації у врегулюванні міжнародних конфліктів у контексті Британсько-Російських відносин на початку ХХІ століття	482
Фещенко І. В. Специфічні форми стратегії розвитку сучасних збройно-політичних конфліктів	486
Черкасов С. С. Цивілізації світу у сучасному політологічному та країнознавчому дискурсі	490
Щедрова Г. П., Марковська Я. Е. Комунікаційний аспект партійної діяльності як чинник політичної соціалізації громадян	494
Щерба О. В., Черник П. П. Особливості участі Кримських Татар у виборчих процесах України	500

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Новосьолов О. В. Рецензія на монографію: Піддубного І. А. Партії, парламент, король та уряд. Розвиток і взаємодія елементів політичної системи Румунії у 1918-1940 рр., Чернівці: друк АРТ, 2019, 912 с.	504
Саранов С. В. Рецензія на монографію А. М. Єременко «Развенчанный Нострадамус. Пророчества Нострадамуса и теория событием». Монография. Одесса, «Фенікс», 2019, 265 с. (Рецензія на монографію А. М. Єременко «Розвінчаний Нострадамус. Пророцтва Нострадамуса і теорія собитем». Монографія. Одеса, «Фенікс», 2019, 265 с.)	507
Фігурний Ю. Рецензія на монографію: В. Ткаченко. Феномен українського писанкарства кінця ХІХ – початку ХХІ століття (Історіографічний і джерелознавчий зріз). Київ: Міленіум, 2020. 430 с.	511